

INKLYUZIV TA'LIMGA JALB ETILGAN O'QUVCHILAR HAYOT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH - DOLZARB MASALA SIFATIDA

Toshkent TMC Insitutining pedagogika fanlar kafedrası o'qituvchisi

Eshmamatova Setora

Toshkent TMC Insitutining Maktabgacha ta'lim sirtqi yo'nalishi

talabasi Vohidova Sayyora Maxmudjonovna

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim joriy etilishi bilan birga, ta'lim muassasalarida turli imkoniyatlarga ega bo'lgan o'quvchilar birgalikda ta'lim olmoqdalar. Bu ta'lim tizimining asosiy tamoyili har bir bolaning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini inobatga olib, ularga teng sharoitlarda bilim berishdir. Biroq, inklyuziv ta'limga jalb etilgan o'quvchilar hayot xavfsizligini ta'minlash katta dolzarb masalalardan biri sifatida qaraladi. Asosan o'rganish jarayonida bu bolalar ko'pincha jismoniy, psixologik yoki sezgirlik jihatidan maxsus ehtiyojga ega bo'lishlari mumkin. Shu bois, ularning xavfsizligi uchun zarur chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, hayot xavfsizligi, ta'lim, individual xususiyatlar, psixologik jihatlar, maktab, oila, jamiyat.

Hayot xavfsizligi ta'lim jarayonining barcha qatlamlarida asosiy e'tibor markazida bo'lishi zarur. Inklyuziv makonlarda o'quvchilar ta'lim olish bilan birga, o'zlarini himoyalangan va ishonchli his qilishlari shart. Bu holat ularning psixologik farovonligi va motivatsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bolalar o'zlarini xavfsiz muhitda his qilganda, o'qishga bo'lgan qiziqishlari oshadi, o'zaro muloqot va ko'nikmalarining rag'batlanishi kuchayadi, o'quv jarayoni esa yanada samarali kechadi. Shu maqsadda maktab va o'qituvchilar jamiyati, ota-onalar hamda kengroq jamiyat birgalikda harakat qilishi kerak. Inklyuziv ta'limga jalb etilgan o'quvchilarning xavfsizligini ta'minlashda, avvalo jismoniy muhitni moslashtirish lozim. Maktab binolari, sinflar, hojatxonalar va boshqa joylar o'quvchilarning harakat imkoniyati va individual xususiyatlariga mos tarzda yaratilishi zarur. Bu nuqtai nazardan makonni maxsus vositalar bilan jihozlash, imkoniyatlari cheklangan bolalarning harakatini osonlashtirish faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, texnik vositalar xavfsizligi va ularning to'g'ri ishlatilishini ta'minlash ham juda muhimdir. Binoning yong'in xavfsizligi, favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya yo'llarining ochiq va belgilangan bo'lishi hozirgi kunda har bir inklyuziv ta'lim muassasasining talablariga muvofiq amalga oshirilishi kerak.[1]

O'quvchilarning psixologik xavfsizligini ta'minlash alohida e'tibor talab qiladi. Inklyuziv ta'lim muhitida barcha o'quvchilar orasida hurmat, do'stlik va hamkorlik

ruhini shakllantirish juda muhim. Har kimni yaxshi qabul qilish va uning ehtiyojlarini tushunishga o'rgatish psixologik xavfsiz muhit yaratishga xizmat qiladi. Zero, inklyuziv maktabda bolalar o'zlarini qabul qilingan va qadrlangan his qilmasalar, ular stress va xavotirga duchor bo'lishlari mumkin. Bu esa ta'lim olishga bo'lgan qiziqish va qobiliyatning pasayishiga olib keladi. Shu bois o'qituvchilar va tarbiyachilar maxsus tayyorgarlikdan o'tgan bo'lishi va o'quvchilar psixologiyasi bilan yaqindan tanish bo'lishi zarur. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning sog'liq saqlash xizmatlari va favqulodda vaziyatlarda yordam ko'rsatish tizimi mustahkam bo'lishi shart. Ayniqsa, inklyuziv ta'limga jalb qilingan bolalarning turli tibbiy ehtiyojlari bo'lishi mumkinligi sababli, ushbu sohada malakali mutaxassislarning mavjudligi faol faoliyat uchun zamin yaratadi. Shuningdek, maktabda favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha muntazam mashg'ulotlar o'tkazilishi va barcha xodimlarning mas'uliyatini oshirish zarur. Bu butun jamoaning xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.[2]

Hayot xavfsizligini ta'minlashda ota-onalar bilan faol hamkorlik ko'rsatkichi alohida o'rin tutadi. Ota-onalar farzandlarining individual sog'liq holati, ehtiyojlari va qobiliyatlari haqida maktab jamoasiga aniq va mukammal ma'lumot berishlari muhim. Shu bilan birga, ularning uyda ham bolalarni xavfsizlik qoidalariga o'rgatishi, favqulodda vaziyatda qanday harakat qilishni tushuntirishi zarur. Maktab va ota-ona hamkorligi o'quvchilarning ta'lim va tarbiya jarayonida xavfsizligini bir martalik emas, balki doimiy jarayon sifatida ta'minlaydi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashishlarini qo'llab-quvvatlaydi.[3]

Yana bir muhim jihat — inklyuziv ta'limda xavfsizlik madaniyatini shakllantirishdir. Bu nafaqat o'quvchilar va ularning oilalariga, balki o'qituvchilar, maktab ma'muriyati va kengroq jamiyat a'zolariga ham doir mas'uliyatni o'z ichiga oladi. O'quvchilarga xavfsizlik qoidalari, profilaktika vositalari, o'zini va boshqalarni himoya qilish usullari muntazam o'rgatilishi kerak. Shu nuqtai nazardan, bu jarayonda treninglar, seminarlar, mavzuga oid darslar juda samarali hisoblanadi. Xavfsizlik madaniyati shakllanganda, o'quvchilar nafaqat maktabda, balki kundalik hayotlarida ham xavfsiz va ongli harakat qilishadi. Inklyuziv ta'limdagi xavfsizlik boshqa o'quvchilarga nisbatan ko'proq e'tiborni talab qiladi, chunki maxsus ehtiyojga ega bo'lgan bolalar ko'pincha o'zlarini himoya qilishda qiynalishlari mumkin. Shu sababli, ularni himoya qilish va xavfsizligini ta'minlash tizimi yanada mukammal va tushunarli bo'lishi kerak. Bu borada o'quvchilarning ham o'zaro yordam ko'rsatish, muammolar yuzaga kelganda birga harakat qilish kabi ijtimoiy ko'nikmalari rivojlantirilishi lozim. Shu tariqa maktabda xavfsizlik va yordam berish madaniyati kengayadi.[4]

Texnologiyalar hayot xavfsizligini yanada mustahkamlash imkonini yaratadi. Bugungi kunda maktablarda videokuzatuv, favqulodda aloqa vositalari va boshqa zamonaviy texnologiyalar keng qo'llanmoqda. Bu vositalar nafaqat o'quvchilarning

jismoniy xavfsizligini ta'minlashda, balki favqulodda holatlarni oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Inklyuziv ta'lim muassasalari ushbu texnologiyalarni imkon qadar har bir o'quvchi ehtiyojlarini hisobga olgan holda moslashtirishlari zarur. Shu bilan birga, texnologiyalardan foydalanishda yoshlar xavfsizligi tamoyillarini tushuntirish va nazorat qilish ahamiyatli. Ta'lim muassasalarida xavfsizlik bilan bog'liq xalqaro tajribalar ham izlanmoqda. Turli mamlakatlarda inklyuziv ta'lim muhitlarida xavfsizlikni ta'minlash uchun maxsus qoidalar, protokollar va pedagogik metodlar ishlab chiqilgan. Ushbu metodlar va yondashuvlarni mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish, o'rganish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb qiladi. Bu borada pedagogik xodimlarni doimiy ravishda malakasini oshirish va zamonaviy bilimlar bilan ta'minlash lozim.[5]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limga jalb etilgan o'quvchilarning hayot xavfsizligini ta'minlash dolzarb masala sifatida ko'rib chiqilishi shart. Bu nafaqat jismoniy balki psixologik xavfsizlikni ham o'z ichiga oladi. Inklyuziv makonlarda maxsus ehtiyojga ega bo'lgan bolalarning har tomonlama qo'llab-quvvatlanishi, binolar va muhitning moslashtirilishi, pedagoglarning malakali tayyorligi, ota-onalar va jamiyatning faolligi yig'indisi sifatida amalga oshiriladi. Xavfsizlik madaniyatining shakllanishi, texnologiyalarni samarali qo'llash, favqulodda vaziyatlarga tayyorlik — bularning barchasi inklyuziv ta'lim muassasalarida bolalarning xavfsizligini ta'minlash va ularning sifatli ta'lim olishlari uchun zarur shartlardir. Bu jarayon o'quvchilarning ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiyalanishi hamda ularga teng imkoniyatlar yaratish yo'lida muhim qadam hisoblanadi. Shu bois inklyuziv ta'lim muassasalarining hayot xavfsizligini ta'minlash tizimini mustahkamlash doimiy e'tibor markazida bo'lishi shart. Bu esa kelajak avlodning barkamol va xavfsiz jamiyatda o'sishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Goipova, N.B. (2024). Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
2. Sobirova, F. (2023). Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning hayot xavfsizligini ta'minlash muammolari. Pedagogik mahorat, 7(2), 55-62.
3. Toshpo'latova, M. va Axmedov, S. (2022). Inklyuziv ta'limda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish. Ta'lim, fan va innovatsiya, 2(5), 34-42.
4. Rasulova, Z. (2021). Maxsus ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun xavfsiz ta'lim muhitini yaratish. Ta'lim nazariyasi va amaliyoti, 3(7), 78-86.
5. Nurmatov, J. (2024). Inklyuziv ta'limda psixologik xavfsizlikni ta'minlash. Pedagogik fanlar, 1(1), 20-29.
6. Xasanov, T. (2022). Inklyuziv ta'lim muhitida o'quvchilarning jismoniy xavfsizligini ta'minlash usullari. Modern Ta'lim, 4(3), 10-17.
7. Ergashev, J. va Shamsieva, L. (2023). Inklyuziv ta'limda maxsus ehtiyojli o'quvchilarni himoya qilish tizimi. Ilm-fan va ta'lim, 5(9), 101-109.
8. Akbarova, N. (2021). Inklyuziv ta'lim va hayot faoliyati xavfsizligi. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 6(4), 45-53.